

ԼԵԱՔԵՐ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՏԱՆԴԱՆՈՒԹՅԱՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Եւրոպայի խաղաղութեան վտանգ ապառնացող քաղաքական դժուարութիւններուն լուծմանը եւ խաղաղութեան անհրաժեշտութեան համար աշխարհի բոլոր ժողովուրդները առաջարկուած են միմեանցին հետ միասին զօրակցել խաղաղութեան պահպանմանը։

Եւրոպայի խաղաղութեան վտանգ ապառնացող քաղաքական դժուարութիւններուն լուծմանը եւ խաղաղութեան անհրաժեշտութեան համար աշխարհի բոլոր ժողովուրդները առաջարկուած են միմեանցին հետ միասին զօրակցել խաղաղութեան պահպանմանը։

Տեղի թիւանց ժողովները բացվելուն օրը դեռ պաշտօնական կերպով ծանուցված չէ։ Բայց ընդհանրապէս յառաջիկայ յունվարի սկիզբները կը կարծւի։

Սպանիոյ ու Սարդինիոյ թիւանց ժողովները պատերազմի ծանր յետաքննութեան օրերուն գեղարուեստական պատճառներով օրինակ չեն տալիս։

Սպանիոյ ժողովները պատերազմի ծանր յետաքննութեան օրերուն գեղարուեստական պատճառներով օրինակ չեն տալիս։

Գաղղիոյ ժողովները պատերազմի ծանր յետաքննութեան օրերուն գեղարուեստական պատճառներով օրինակ չեն տալիս։

ՆԵՐՏԻՆ ԼԱՌԵՐ

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Մէհմեթ փաշայի պատիւ ունեցաւ Սուլթանի կայսերական վերահրահանգով խաղաղութեան համար։

Սուլթան օրհանգեց թիւանց խաղաղութեան համար աշխարհի բոլոր ժողովուրդները առաջարկուած են միմեանցին հետ միասին զօրակցել խաղաղութեան պահպանմանը։

Հետեւեալ օրը Բարձր Սերասիմ փաշայի կայսերական պալատը կը բացուի օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները։

Սերասիմ փաշայի պալատը կը բացուի օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները։

Պատիւը փաշայի պալատը կը բացուի օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները։

Պատիւը փաշայի պալատը կը բացուի օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Եւրոպայի խաղաղութեան վտանգ ապառնացող քաղաքական դժուարութիւններուն լուծմանը եւ խաղաղութեան անհրաժեշտութեան համար աշխարհի բոլոր ժողովուրդները առաջարկուած են միմեանցին հետ միասին զօրակցել խաղաղութեան պահպանմանը։

Սերասիմ փաշայի պալատը կը բացուի օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները։

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ ԵՒ ՍԵՒԱՆԻՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ

Ք.

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

Հարաւոր օրը օրհաստաւորաւ Ինքնակառավարման ժողովները կը բացուին։

դիւրս միջոցները կը ցուցնէինք: Անկէ մինչեւ այսօր եօթն-ութ տարի անցաւ, եւ դարձեալ այսօրուան օրս, կրնանք ժխտել, նոյն հարցմունքը շատերուն հետ մենք ալ նորէն ընելու պարտաւորութեանը դժբաղդատը: Այո, դատարարականութենէն ըստ արժանոյն չաջողելու կոր ազգերնու մէջ, վասն զի յաջողելու միջոցները պահապանուին: Գաղտնիքը ունինք, բայց շատ անկարգ եւ ապարդիւն վիճակի մէջ: Սիւնայի Ա. Պօլսոյ մէջ քսանէն աւելի դպրոց կան, որոց համար ամբար հարկը հազար դուրուշէն աւելի ծախք կը լըսայ, բայց փոխարէն տեսնուած արդիւնքը քիչ բան մընէ, եւ մեծադոյն մասինը զօրքի հաւասար: Այս դժբաղդ վիճակին պատճառները քանի մընեն, բայց զիստ որոնքը՝ որոց դարմանը ազգային կառավարութեանն միայն կրնայ սպասուիլ՝ երկուք են: Առաջինն է դպրոցներուն վերականգնութիւնը անուսում եւ տղետ անձանց ձեռքն ըլլալը՝ երկրորդն է հմուտ եւ յաջող վարժապետներ չգտնուիլը կամ խիստ քիչ գտնուիլը: Արդարեւ այսօրուան օրս Ա. Պօլսոյ ամեն դպրոցներուն մէջ նախնական դաստիարակութեան, հայկարանութեան, թըւարանութեան, աշխարհագրութեան դպրոցներն լեզուի եւ այլն եւայլն վարժապետներ ու դասաւանդներ կան, բայց շատը չգիտցածներն սորվեցնելու երո՞ւմ հրաշագործներ են: Աւսուցման կիսայ եւ անձանց մէջ ընտրողութիւն ընելու բաւականութիւն ունեցողները կրնան վերկայել որ Ա. Պօլսոյ մէջ այսօրուան օրս հազիւ երեք չորս վարժապետ կը գտնուին հայկարան կոչվելու քիչ շատ արժանի: Գնացածներուն մէջ շատերը կան որ երկու տող կանոնաւոր չէ թէ դրարաւ՝ ալ աշխարհաբան հոգով գրելու կարող չեն: այսու ամենայնիւ վերջիվերջ երեք չորս արժանաւորներն աւելի յորդ եւ վարձ կրնորենին, եւ վնց ամբար կամ տարին անդամ մըն ալ չքեղապայծառ քննութիւններ տալով կը փառաւորվին: Գոյնը պէտք է իմանալ նաեւ ուրիշ ուսմանց դասաւանդներուն համար: Իսկ նախնական դատարարականութիւնը աւելի դժբաղդ վիճակի մէջ է. ազգին մանկանց սկզբնական կրթութիւնը՝ ցաւալի եւ ըսել՝ մեծ մասամբ անկիրթ կոչաւ եւ գուհի մարդոց յանձնըմբ է, որոնք ոչ միայն անարժան են դատարարականութեան տղիւ պաշտօնը կատարելու,

այլ եւ բոլորովին անյարմար: Ասան զի ինչպէս հետքէ կրթութիւն ստանալ անկիրթէն, սրտի փափկութիւնն արտաքին կոշտէն, տղիւ զգացումներն սպասել զուհի հիկէն:

Այս նախնական կրթութեան դատարարները բոլորովին Ամերիկայի գերեզմաններուն կը նմանին. ազայոց հետ ունեցած բոլոր յարաբերութիւններն սասաւոր, նոյնքով եւ գաւազանով է. ուսանի եւ փոխանակ դորովագութ հօր նըման սիրելի ու պատիւաւելի իշխանը՝ դահճի սկստ առելի ու զարհուրելի են տղայոց, եւ անոնց բարքը կը խանգարեն, վասն զի միշտ թշնամանք, միշտ անեծք, միշտ նոյգը եւ միշտ գաւազանի անդուլթ եւ անխնայ հարուածներ են տղայոց աւանդմէ լսածն ու տեսածը: Ասանով, դպրատուն դարձող տղայոց մեծ մասը՝ փոխանակ բարուց արեւուստութեան եւ փափուկ ու վսեմ զգացմանց օրինակներով ու խրատներով կը իրթմնուի, կը զոհուի, աւանցող, թշնամանող եւ անդուլթ ըլլալու կը լարժման: Ամիս եւ միշտ շարաթ չըլլալ որ չսենք թէ այս ինչ կամ այն դպրատան վարժապետը՝ տղան զիւր կամ թեւը կամ ուսը կամ ոտքը եւ կամ մարմնոյն մէկ ուրիշ՝ կողմը գաւազանի հարուածով վերանդրել կամ ուսուցցիւր է: Տարբ չըլլալ որ չսենք թէ այս ինչ դպրատան մէջ՝ ազայ մը շարապար ծեծ կամ անարկալ հարուած մը ուսուցիչով, կամ վարժապետին յանկարծական մէկ դռնէն վստիւրով հիւանդացի, անտուրք կամ մեռել է: Այսպիսի դպրոցական անդուլթութեան դժուր նալ գեւ մօտ օրերս պատահած ըլլալը կը լսենք, եւ աւելի ցաւալի այն է՝ որ դպրատանց մէջ սովորաբար պատահած բընական դէպք մը համարվելով՝ առանց ուշադրութեան անցըն դացեր է:

Ինչ ընենք, դպրատուն է կը պատահի մէկ ապուակ մը դարնելով ինչ կը լըսայ, մարդ կը մեռնի մի. առանց ծեծի տղայը կը զսպելին մի. որ դպրատունը ծեծ չկայ. որ վարժապետը չըծեծեր. ուրիշ շատ տղաներ կան՝ որ օրը տասն անգամ ապուակ կամ գաւազան կուտան ու բան մը չեն ըլլալ. ով գիտէ, չար ահա՞ անցիւր է վրայէն, եւ ուրիշ ասոնց նման պատահական խօսքերով մեկնութիւն կը տրվի երա՞ծ գաւազանի դռնէն, եւ ընող վարժապետն ալ անպատահաւ եւ անարդիւ կը շա-

րունակէ իր գործովը պաշտօնը, վասն զի վարժապետ ըսելը տղայ ծեծող ըսել է, ինչպէս որ դահիճ ալ ի պաշտօնէ մարդ մեռցնող ըսել է. երկուքն ալ իրենց պարտքը կը կատարեն:

Այս սխալ ըմբռնումն եւ մանաւանդ ընթացքը նախատինք կը համարենք դատարարականութեան աղիւս ու բարձր պաշտօնին, եւ կը հաստատենք թէ մեր դպրոցներուն շատին մէջ տեսնուածը ոչ դատարարականութիւն է, ոչ վարժապետութիւն եւ ոչ ուսուցչութիւն, ալ ասոնց հակառակին պէս բան մը, որուն պատճառը ինչպէս յայտնի կը տեսնուի՝ նախ դպրոցներուն վրայ կանոնաւոր ուսումնական անսպասելիութիւն մը չգտնուիլն է, եւ երկրորդ բանիւրուն դատարարներուն եւ ուսուցչաց պահապանութիւնն է: Այս մեծ եւ աննկելի պահապանութեանց դժուր ման աւանդութիւններն են՝ ըստ մեր կարծեաց՝ բարեկիրթ դատարարներ եւ գիտնական ուսուցիչներ պատրաստող յատուկ վարժարան մը բանալ, գտնելու վարժապետներուն եւ դասաւանդաց մէջ ընտրութիւն ընել, ամեն մէկուն հմուտութեանն ու արժանաւորութեանը համեմատ վիպադիրներ տալ ձեռուրնին, արժանաւորներն առատապէս վարձատրել, քաջակրակն մըցանակներ սահմանել, անոնց ծերութիւնն ու անկարողութիւնը սփոփել եւ որբերին ու աղքատներին խնամել: Ազգային դպրոցներն ալ միօրինակ կառավարութեան, ընթացքի եւ կանոններուն ներքեւ գնիլ:

Ազգերնու այժմեան ուսումնասիրական եւ անգին եւ մանկանց կրթութեան համար ունեցած դժուր փոթիկն նայելով՝ այս առաջարկութիւններուն գործադրութիւնը դժուարին չերեւիր: Ասոր համար հաշիւ ուսումնականաց ժողով մը սահմանել, որ ազգային դատարարականութեան յաջողութեան արգելք եւ զոյ վերջիշեալ եւ ուրիշ պահապանութեանց վրայ խորհելով, անոնց հետաւոր դարձանները որոշէ եւ ազգային գերագոյն ժողովին հաւանութեամբ գործադրելու փութայ:

Աւսումնական ժողով մը (ազգիս առաջին ուսումնականներն բաղկացեալ), մեծ ծառայութիւն կրնայ ընել ազգային դատարարականութեան կրթութեան անկիրթութեան դործադրէ եւ մնացեալին: ըսել ալ գործադրութեանը աշխատի:

Անտարակոյ վարժապետական դրոյրոց մը բանալու գործը մէկէն ի մէկ չըկրնար կատարվիլ, արդիւնքն ալ տարիներէ ետեւ կրնայ սպասվել, բայց ազգային դպրոցներն առայժմ հետք կը ձգեն չափ կարգի կանոնի եւ ուսումնական տեսչութեան մը ներքեւ գնել եւ դանդաղ վարժապետներուն մէջ ընտրութիւն մը ընելը ժամանակի կարօտութիւն չունին, շուտով կատարվիլը բաներ են, եւ կրնան խիստ օգտակար հետեւանքներ ունենալ:

Ասկայն պէտք է դիտնայ աղղը՝ որ այսօրուան օրս՝ քանի որ դպրոցներուն թիւն աւելնալով՝ վրայ է՝ անհրաժեշտ եւ ստիպողական կարօտութիւն մը ունի օրինաւոր վարժապետներու, ինչպէս որ հոգաւոր մը արդիւնք քաղելու համար մշակնութեւ պէտք կունենայ. ուստի եւ պարտաւորաւ է այս դիտաւոր պահապանութեան դարման մը ընելու. ապա թէ ոչ՝ դրոյրոցներին առանկ ապարդիւն վիճակի մէջ կը մնան ի վնաս ազգային դատարարականութեան, որուն կանոնաւորութեան եւ մանաւանդ դատարարութեան կախում ունի Ազգին բարոյական եւ ընկերական յառաջդիմութիւնը, փութելու եւ նոյն իսկ կիսներ:

ՏԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարաթ օրը սպասված Մարտիկայի շոգեւոր՝ երեքշաբթի առաւել հասաւ Ա. Պօլսոյ ծովափուն գէղութեանը պատճառաւ:

— Անցեալ ամսուն մէջ եղած փոթութիւններուն ժամանակը՝ միայն Աւ. ծովութեւ հարեւրէն աւելի նաւ վտանգի հանդիպել կամ կորստիւր են:

— Արաքի թէ Քիւսթիէն մինջեւ Քիւսթիէն շինվելու վրայ եղած երկարութեւն միշտեւ Զինավորաւ շինված լինցած եւ օդերը շարվելուն պէս՝ պիտի բացվի:

— Մայրաքաղաքի անդրեական քանդակարար թարգման Պ. Սիրոս՝ անցեալ չորեքշաբթի իրիկուն Ղարաթիոյ շնտակ ճամբուն վրայ եղած մեծ Քաղիկի գործը եւ ժամանակը՝ մարդ մը դէմն ելաւ, ու գիտով ձեւանալով դե-

* Պատահական մէջ շատ անգամ դրոյր բանալու փափաք կայ, բայց վարժապետ չգտնուիլուն համար չբացվի:

Ծանաղան տեղեր դիւր կ'ստանաւ որ վարժապետ կը խնդրեն մեզնէ եւ մենք ալ կորող չենք գտնելու, վասն զի չկայ:

ընց հաւատքն զուլի, կամ Քրիստոս ձգելով բոլորն երթալ ապաւինիլ. վերջապէս, Հայերն Աստուծոյ տեղ մարդ չեն պաշներ:

Անոնք չեղան, որ Հասան Եկեղեցին մեր ազգին հոգին չեղիլէն զատ, անկող հոգով մարմնով կը կրօնցան, եւ ասոր ապացոյցներն ալ, բարեւ, ուղղին առջին մեր պատմութեան մէջ տիպանդիման կեցած է: Անոնք չեղան, որ Եթէ միտքներն ազգը բարբախտութեան պատապարել էր նէ, բողբոջանութիւնը վանելու համար բարբախտութեանը մանաւանդ մեր մէջէն աւելու էր, եւ ոչ թէ անխորհրդաբար Հայերուն հաւատքն ուրացունել տալ: Ան անոնք մէկ բան մը միայն դիտելն ու կրնային խորհել, խորհեցան. այսինքն չորս միլիոն ու կէս Հայերը շարունակելու Երազատուն վնջ պրզին կապել, եւ սուր Պետրոսի հրոսպարարին մէջ պաճաճապատարի պէս բամբիւր ձառունին խաղցան:

Այ տղի, Կը հարցունենք հիմայ Աւետիքէն անտէր թերթերուն. ի՞նչ եղան վերջապէս այն քանքներն ու քանադիրները, որ Հայկոյրոյ անդուլթով Հայերը Աւետիքէն վնջ երկինքն արտաքին մէջ պաճաճապատարի պէս բամբիւր ձառունին խաղցան:

Այ տղի, Կը հարցունենք հիմայ Աւետիքէն անտէր թերթերուն. ի՞նչ եղան վերջապէս այն քանքներն ու քանադիրները, որ Հայկոյրոյ անդուլթով Հայերը Աւետիքէն վնջ երկինքն արտաքին մէջ պաճաճապատարի պէս բամբիւր ձառունին խաղցան:

* Ասոնց պատճառները մեր խոստացած յոյժումն մէջ մանրամասնաբար կը բացատրեն:

Եւ քանքներն Աւետիքէն վնջ անտէր թերթերուն իրեք դատարարական բաժնաւ էին, եւ իրենց խելքով մէկ կարգը մէկալին քաշել տալով, քանի մը օրն ամենն ալ Աստուծոյ շնորհակալ պիտի լեցունէին: Այն անդուլթը վրայ հինգ տարի անցաւ, եւ կը տեսնանք որ Հայերը դեռ բարեկանները կը մերժեն, եւ բողբոջանութեան գացողներն ալ ինքնին ետ կուգան, առանց ազգին բարբախտութեան ըստաւելու. եւ որ մեծն է, չորս քահանայ ալ, որոնց մէկն աստուածաբանութեան վարժապետ էր, կը լըսեն ինչ որ ինքնին կը գաւառեն: Ահա անդրաւորականաց եւ Աւետիքէն զրէն տեսած երազներուն արագահաս կատարումը:

Ահա ինչպէս նման օրագիրներն եւ վարժական աստուածաբանութեան դատարարները կրնան թերեւս անձանց հաւատքը խախտել, կործանել, եւ անհաւատութեան առաջնորդել, բայց ազգի մը հաւատքն ուրիշ հաւատքի չեն կրնար փոխել տալ: Ազգ մը արդար պիտի տրուի եւ տրամար ըլլայ, տակալին հաղթարանայ ծառ ընէ, որ ամեն հոգմէ չեղարժի, եւ կենցաղավարական աստուածաբանութեան անձանքներէն զոքս միթոքիներն ալ արհամարհելով, վերջապէս աստուածաբանութեան ու աստուա-

ծաբանին կրթութիւնը կը լըսէ: Բայց աստեւ տեսնալ անօթութեան շարադրութիւնը՝ ընէ կը խորհի եղիւ: Քաշէ. Աստուծոյ Քաշիւ Գանաթնայի արշաւանքն ալ ասոր կը վերկային. բայց մեր յօգուածին մէջ պիտի անտանք թէ այս արշաւանքներուն վախճանն սեր պիտի երթայ: Աս ժամն դարձեալ կը կրկնենք որ, ձիւներն օր մը կրնան ձիւտն ելլալ, բայց Հայերը երբեք Հոսմ չեն երթար: Արեւորդ, Հոսմ կընայ ազգայն հաւատքը կործանել, բայց չեկրնար իր հաւատքն անոնց հաւատքին տեղը հաստատել: Պարբեր արամարանէ կործանականութիւնն ալ արամարանէ համար արբաւծ Եստուծոյ. կրծք մը որ արամարանէ տրեւել կը լըսայ, Աստուծոյ պատիւնը եղծանելուն համար ասիէ ետեւ լուսաւորեալ ազգաց կրծքը չեկրնար ըլլալ: Հայոց ազգը լուսաւորութեան հետաւոր է, կրծքն ալ արամարանէ կործանականութեան հետեւոր է. ուրմն Հայոց ազգը լայր չեկրնար, եւ խաւարին ծառայ չըլլար:

Աւետիքէն գրէին խելքն անտեղութեան չեհաւնելով, կարծել էր որ ազգը պիտի կրնայ, եւ իր շտապներնով միայն հոսմական գաղթ մեջնուն պիտի հեռանար, եւ իր ապաւնութեւնն ու ստաւ երգումներով միայն Աւետիքէնը պիտի ընկրկէր իր կուսքը մեր Եկեղեցոյն մէջ

անկելու: Բայց իր խոստմանքն ու տուած պահանջութիւններն իր կենդանութեան ատենին համար էր միայն. իր մեռնելէն ետեւ ոչ ապաւնքն հոսմական գաղթը նորէն մեջնուն պիտի մտնար, եւ Աւետիքէնը ալ դարձեալ իր կուսքը շարվելու, պիտի գար մեր ժամանակ դուռն տփ անդիւր: Ասոր վերջն ինչ կը լըսար: Ինչ կը լըսար թող ըլլար, անկող Աւետիքէն զրէն (սրտաւոր բանը չէր. բայց թէ որ այն ժամանակի ներկային մէջ Աւետիքէն զրէն ազգին գիտն դաղքն ասանկ փոթութեան մը նախատեսութիւնն ունէր նէ, ինչու ձայնը կտրել, ինչու իր մարդարեւութիւնները գաղթեցուց:

Իր օտոններն իր թերթը խափանել են եղեր. այսինքն, իր յօգուածն այս ինչ ապարանքին խափանել չի տուել: Եւ ինչ գործեր են: Արեւոք իր տպարան իր յօգուածը մերժելով՝ աշխարհի տպարաններն իր գէմը գոցուի: Զեր կրնար իր անօրինակ ծառերը դուրստալ համար կայսերական տպարանը դիմել, կամ Զինուոր հիմայ տպարանն երթալ: Բայց այն օրերն ինչ հիւանդ է եղեր, եւ տպարան տալու համար իր ձեռքը պատրաստ ստակ չունի եղեր: Ահա սիկ հոյ տպարանն իր կուսացալը դէմ զըրուած յօգուածն ապաւնքի տեղը բանաւ որ եւ դուրս թալին պատճառ:

